

Decisiones Sacramentales, Theologicæ, Canonicae, & Legales

In Quibus Tota materia Sacramentorum, Theologiæ Moralis, Juris Canonici, & Quæstiones plurimæ Juris Civilis explicantur, dilucidantur, & traduntur, Eruditionibus, Historiis, & Exemplis adornatæ ; Opus Episcopis, Vicariis, Parochis, Confessariis, aliisque Studiosis utile, ac jucundum In Libris novem ...

Via Lactea Sive Institutiones Iuris Canonici

Chiericato, Giovanni Maria

Augustæ Vindelicorum, 1730

Tit. VIII. De Adulteriis, & aliis conjunctionibus illicitis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94613](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94613)

tuum tributum mensuram recipere valeamus. *c. Sicut non suo. 46. dist. arg. c. In singulis. 76. dist.*

Quò ad Quartum. Usura in solo mutuo proprie committitur, ut dicit Goffr. in *tit. pract. n. 5.* Mutuum autem consistit in iis rebus, quæ pondere, numero, vel mensura continentur, ut æs, argentum, & aurum; vel quæ ad mensuram dantur, ut frumentum, vinum, & oleum: Sed nihilominus præter has res committitur etiam Usura, ut si ego mutuum tibi aliquid ex his, quæ constant in pondere, numero, vel mensura, & tu pro usura promittis mihi equum, vestem, prædium, vel quid aliud; hoc enim casu Usura dicitur. *d. c. Plerique. 14. q. 3.*

Quò ad Quintum. Variæ sunt poenæ à sacris Canonibus in usurarios statuta, nempe infamia, excommunicatio, amissio Beneficiorum, & officiorum, & Ecclesiastica sepultura privatio. *§. Multiplicibus. h. t. c. Quia in omnibus. eodem. c. Quamquam. eod. in 6.* Immo nec domus debent locari exercentibus usuris. *cap. primò. eod. in 6. cap. Si verò. de Sent. Excomm.* Accedat, quòd testamenta istorum non valent, etiam si disponant in pias causas. *§. Testamenta. cum sequenti. h. t. d. c. Quamquam. eod. in 6.* Sed postquam usura sunt extortæ debent restitui, vel ab his, qui receperunt, vel ab hæredibus, etiam si non adsint personæ, quibus sit facienda restitutio, tunc enim in pauperes usura erogantur; quinimò de necessitate debet fieri huiusmodi erogatio in pauperes; nisi paupertas evidenter excuset eum, qui debet facere restitutionem. *§. Planè. hoc tit. cap. Cum tu. ubi Abb. extr. eod.* Et nota, quòd in quantum dicimus, paupertatem excusare, suppleas, quòd si venerit ad pinguem fortunam, tenetur, ut antea tenebatur. *c. Odoardus. de Solution. arg. l. Si debitoris. ff. de cessione honor. & c. Si quis de corpore. 26. q. 6. & notatur in c. Cum tu.* Illud etiam advertendum est, quòd Iudex censura Ecclesiastica potest præcipere, ne fenerator usuras conventas exigit, & ut exactas restituat, quamvis fuerit Juramentum interpositum de non repetendis usuris. *§. Sed & si quis hoc tit.* Et regula generalis est apud Theologos, & Canonicos, quòd Usurarius in Sacramento Pœnitentiæ absolvi non potest, nisi facta Usurarum restitutione, ut videre est apud Leotard. de *Usuris. quest. 96. num. 19.* & apud Mastrum in *Theolog. Mor. dist. 5. num. 93.* Siquidem Usura est gravissimum peccatum, obligans ad restitutionem; & qui aliter asserit, hæreticus est. *Clem. unica. §. fin. de Usuris.* Ideò Usurarius non est capax Sacramentalis absolutionis ante factam restitutionem, vel idoneam cautionem præstitam de illa facienda. *cap. Quia in omnibus. de Usur. c. Quamquam. eod. tit. in 6.* ubi etiam statuitur, ne tradatur Ecclesiasticæ Sepultura, etsi pœnitens decesserit, ante factam ipsam Usurarum restitutionem. Concord. *Clem. 1. Verb. Manifestos. de Sepulch.* Quinimò etiam Iudæi publici feneratorum sunt puniendi, & excommunicatione mulcandi; scilicet eis interdicens commercium cum Christianis. *§. Iudæi quoque. hoc tit. cap. Post miserabilem. & c. Quanto. de Usuris.* non enim licitum est Iudæis exercere Usuram cum Christianis, ut probat Leotardus de *Usur. qu. 100. num. 32.* & tenet Rota Romana par. 5. recentior. *Decis. 301. à num. 31. & seqq.* & notant mea *Erroremata cap. 79. n. 48. usque in fin.*

Quò ad Ultimum. Omnes tenentur poenis supradictis, qui in mutuo recipiunt aliquid supra

Doct. Clericali Tom. II. Lib. VIII.

fortem, tribus casibus exceptis; videlicet, Damni emergentis, vel lucri cessantis, vel periculi rei mutuatæ in se suscepti. Primus casus est *Damni emergentis*, id est, quòd qui mutuo dat suam pecuniam alteri, hac de causa sentiat aliquid damnum; sunt tamen necessariae tres conditiones, ne Usura committatur; *Una*, quòd nihil exigatur ultra damnum; *Alterà*, quòd damnum sit verum, non autem fictum; & *Tertià*, quòd Mutuatarius ab initio sit monitus de hoc damno, & consentiat illud compensare. Card. Toletus in *Summa. lib. 5. cap. 32. & 33.* & alii, quos ego allegavi in meis *Decisionibus Miscellan. decis. 33. num. 1. & 2.* Secundus casus est *Lucri cessantis*; illud scilicet, quòd Mutuans lucratus esset cum ea pecunia, quam mutuo dedit; & in hoc pariter tres concurrere debent conditiones: *Una*, quòd illa pecunia verè esset destinata ad negotiationem; *Alterà*, quòd Mutuans non habeat aliam pecuniam otiosam; & *Tertià*, quòd non exigatur, nisi tantum, quantum verè lucratus fuisset ipse mutuans, detractis expensis solitis fieri in negotiatione, & hoc post annum, & volente, ac consentiente mutuatario, ut latius in *d. Decis. Miscellan. 33. num. 3. & 4.* ubi DD. Tertius casus est, si mutuans post datam pecuniam mutuo suscipiat in se periculum ejusdem pecuniæ, vel mercium, quas mutuatarius cum eadem pecunia emeret ad negotiandum, nam ratione *Periculi* potest licite lucrum recipere; sed hæc una conditio necessaria est, ut non detur pecunia Mutuatario cum hac obligatione, persolvendi aliquid plus, ratione *Periculi*; sed relinquatur in sua libertate ineundi contractum *Assecurationis Periculi*; ut bene advertit Leotardus de *Usur. q. 23. n. 5.* ubi DD. cumulat; quibus addendi sunt Emanuel Gonzalez in *cap. Naviganti. n. 8.* & *ibid.* Fagnanus *n. 19. de Usuris*; & alii à me allegati in meis *Discordiis Forensibus de Jurisdictione, Discord. 31.* in qua plenè disserui de fœnore Nautico, de Cambiis maritimis, & de Contractibus *Assecurationis*, ostendens, quando sint liciti? & quando non? sed Usurarii.

TIT. VIII.

De Adulteriis, & aliis Conjunctionibus illicitis.

Quemadmodum in Vitiis Capitalibus post Avaritiam sequitur Luxuria, ita hic post tractatum de Usuris, quòd est magnum Avaritiæ scelus, subnectitur Adulterium, tanquam præcipuum Luxuriæ flagitium, & agit de aliis illicitis conjunctionibus; & pro Tituli declaratione videbimus:

1. Quid sit Adulterium?
2. Quotuplex?
3. Quo jure puniatur?
4. Quibus poenis?
5. Quot sint species illicitarum conjunctionum?
6. Quibus poenis earum singula mulcentur?

Quò ad Primum. Adulterium est alieni thori violatio. Vel ut scribit S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 8. Est illicitus concubitus conjugati, vel conjugati: & dicitur Adulterium, quasi ad alieni thori accessus. *cap. Lex illa. §. Quam ergo. 39. q. 1. & cap. Non machaberis. 32. q. 5.*

Quò ad Secundum. Duplex est Adulterium, Spirituale, & Carnale. Adulterium Spirituale est quod-

L

quodlibet mortale peccatum hominis Christiani: quoniam quilibet Anima Christiana est desponsata Christo, juxta illud *Osee* 2. 20. *Et sponsabo te mihi in fide.* Adulterium carnale est illud supra definitum, quod subdividitur in *Simplex*, & *Duplex*. Primum est, quando unus tantum ex Adulteris est conjugatus. Alterum, quando uterque habet conjugem; & hoc gravius est: potissimum si adultera est conjugata. *Mastrius in Theol. Moral. disp. 11. num. 125.* & gravitas consistit, quia offenditur *Lex Divina*; nempe Matrimonium, quod est Sacramentum Ecclesie. *Laditur Lex Naturalis*, quæ præcipit, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Peccat in *Legem Canonice*, quæ adeo detestatur hoc scelus, ut in primitiva Ecclesia Adulteros non admittebat ad Sacram communionem, nisi post Pœnitentiam. *Annor. 15. ut testatur S. Basilius Epist. 3. ad Amphilocho. & facit capit. Quid in omnibus. 32. quasi.*

7. Quod ad Tertium. Sciendum est ex communione DD. consensu, Adulterium esse delictum mixti Fori: & ideo puniri posse tam a Judice Ecclesiastico, quam a Judice Sæculari. *cap. fin. 32. q. 5. cap. Tua. de Procurator. cap. 1. ubi Gloss. Verb. Canones. Abb. num. 3. & Alciatus. num. 18. De Offic. Ordinar.* Quod tamen est intelligendum, ut Sæcularis Judex procedere possit, quando agitur ad puniendum delictum Adulterii tantummodo; Judex autem Ecclesiasticus tum ad dictam punitionem; tum ad sententiandum super thori separatione, in qua Laicus Judex non potest judicare. *d. cap. Tua. de Procurator. cap. Plerumque De Donat. Abb. in d. cap. 1. n. 3. & in ca. Cum sit. n. 23. de Offic. Ordinar.*

Quod ad Quartum. Variis pœnis Adulterium punitur, tum de jure Divino, tum ex Legibus humanis. De jure Divino punitur Adulter in anima, quæ coelesti privatur beatitudine, juxta illud *Prov. 6. 3. Qui adulter est, perdet animam suam.* Ex Legibus humanis gravissimis pœnis castigantur Adulteri; nam ex Lege Moysæ hi lapidabantur, ut legitur *Levit. 20. 10. ubi ita: Si Moechus quis fuerit cum Uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum Coniuge proximi sui, morte moriantur. Moechus, & Adultera.* Hinc Susanna ducebatur, ut lapidaretur, ob impactum à Senibus Adulterium. *Dan. 13. 62.* & Mulierem deprehensam in Adulterio Judæi duxerunt pro hac pœna ad Salvatorem. *Joan. 8. 5.* Ex jure Canonico Adulteri excommunicantur. *cap. Intelleximus. de Adulter.* Decernitur Divortium ad instantiam Conjugis innocentis. *cap. Significasti. & cap. Ex Litteris. De Divor.* Et Uxor adultera, si Maritus ita petat recluditur in Monasterio toto tempore Vitæ suæ. *cap. Gaudemus. de conjers. Conjugat. Item amittit Dotem. cap. Plerumque. de Donat. inter Vir. & Uxor.* Ac si inter ipsos Adulteros facta sit promissio de futuro Matrimonio post mortem Conjugum suorum, insurgit Impedimentum Criminis dirimens, quo stante iidem non possunt inter se Matrimonium contrahere. *cap. 1. & 2. De eo, qui duxit in Matrimon. quam polluit per Adulter.* Summa Diana Verb. *Impedimenta Matrimon.* num. 9. Si verò Clericus committat Adulterium, deponitur ab officio, & beneficio; & detruditur in Monasterium ad agendam Pœnitentiam. *Gloss. in cap. Lator. 7. quasi. 7. cap. Si quis Clericus & cap. Romanus. 81. dist. Decian. lib. 6. cap. 23. num. 18. & Menoch. De Arbitr.*

Jud. cas. 419. num. 60. Hodie tamen hæc pœna non est in usu; sed arbitrio Episcopi Clericus Adulter est puniendus. *cap. At si Clerici. §. De Adulteris. extr. de Judiciis. & notat Antonellus de Regimine Milit. Eccl. lib. 6. cap. 33. num. 9. ubi DD. Illud etiam sciendum est, quod si maritus aggrediatur Clericum repertum in Adulterio, & Clericus pro suæ vitæ defensione occidat Maritum; remanet irregularis. *cap. Petrus. & ibi Abb. & DD. de Homicid. Sylvester. Verb. Homicidium 3. quasi. 4. Belletus Disquis. Clerical. part. 1. §. 5. num. 40. de Disciplin. Cleric.* Ex jure autem Civili Adulteri puniuntur pœna mortis. *l. Quamvis in fin. C. de Adulter. Auth. Sed hodie. C. eod. tit.* Hæc tamen pœna non est in usu; sed secundum qualitatem adulterantium, eos Judex punit vel fustigatione, vel carcere, vel exilio, aut pœna pecuniaria. *Julius Clarus in §. Adulterium. num. 7.* Et tandem non ignorandum, quod Adulterii delictum quinquennio præscribitur, adeo ut transactis annis quinque de eo non recipitur accusatio. *Mariti. §. Quinquennium. ff. de Adulter. l. Adulter. ubi Glossa. C. eod.**

Quod ad Quintum. Præter Adulterium sunt alia novem species illicitarum Conjunctionum carnalium; videlicet Fornicatio, quæ est conjunctio soluti cum soluta; sed vaga; idest modò cum una, modò cum altera scemina. *Concubinitus*, dum reineturdomi, vel extradomum Mulier soluta ad effectum coeundi cum illa, tanquam si esset Uxor. *Suprum*; & est defloratio Virginis ipsa invita; quamvis largo modo stuprum dicatur etiam copula carnalis per vim habitam cum vidua, vel alia Muliere honestè vivente. *Raptus*; & est violenta abductio feminae ex ejus domo, causa libidinis. *Incestus*; quando quis se carnaliter conjungit cum Consanguinea, vel Affine usque ad quartum gradum inclusive. *Sacrilegium*, dum quis exercet carnalem copulam vel cum persona, Voto solemniter Deo consecrata; vel cum quacunque alia, sed in loco sacro. *Pollutio*, seu *Mollities voluntaria*; quæ est emissio seminis, delectationis causa manibus, vel alio modo, sponte facta. *Sodomia*; & est congressus libidinosus duorum ejusdem sexus; vel maris cum femina, sed extra istius vas naturale. *Et Bestiarum*, quæ est coitus hominis cum animalibus irrationabilibus. Hæc tres ultimæ species dicuntur conjunctiones carnales contra naturam; primæ sex, etsi illicitæ, secundum naturam. Ita omnes Theologi, & Canonistæ, quos allegant mea Erotemata Ecclesiastica De Sexto Præcepto Decalogi, *cap. 66. & seqq.*

Quod ad Ultimum. Omnes supradictæ illicitæ Conjunctiones carnales, tanquam enormia delicta, gravissimis pœnis in utroque foro puniuntur. Siquidem, licet simplex Fornicatio de jure Civili nec prohibita, nec punibilis sit, *Julius Clarus in §. Fornicatio. num. 1. & Farinacius de Delictis Carnis. quasi. 137. num. 41.* ipsa tamen prohibetur tum jure Divino, ut *Exod. 20. Deuter. 5. Numer. 25.* & exclamat Apostolus Paulus ad Thessalon. 4. ad Ephes. 5. & 1. ad Corinth. 5. & 6. tum jure Canonico. *capit. Nemo. 32. quasi. 4. capit. Audire. 34. dist. cap. Nubendi. in fin. 27. quasi. 1. & in cap. Fornicari. 80. dist. ea ratione, quia ipsa est peccatum mortale, privans Fornicarios Regno Dei; quod adeo verum*

verum est; ut asserentes contrarium sint hæretici. *Clem. Ad nostram. de Hæretic.* & habetur in Propositionibus damnatis ab Innocentio Papa XI. *Proposit. 48.* de qua Cardenas in *Crist. Theolog. Dissert. 29. cap. 1.* Neque obstat, quod in Foro externo Fornicatores simplices, & Meretrices non puniantur; quia puniuntur ad nefandas libidines avertendas, ut ajunt DD. quos citat Barbosa in *Collect. ad cap. Omnis, dist. 4. n. 4.* Clerici tamen, ob simplicem Fornicationem, in Foro Ecclesiastico ad arbitrium Judicis puniuntur, etiam depositione, & beneficiorum privatione, ut probat Farinacius d. *quæst. 137. à num. 14. & seqq.* & Belletus de *Penis Clericor. §. 2. num. 4.* Porro Laici Concubinarij quamvis de Jure Civili non castigentur. *toto tit. ff. & Cod. de Concubin.* De Jure tamen Canonico olim puniebantur arbitrio Episcopi. Antonellus de *Regim. Milit. Eccles. lib. 8. cap. 29. num. 3.* Hodie ex Concilio Trident. *sess. 24. de Ref. Matrim. cap. 8.* si post trinam monitionem Concubinas non ejiciant, debent ab Episcopis excommunicari; & mulieres etiam exilio possunt mulctari, prævia invocatione Brachii secularis, vel aliis juris remediis juxta usum Regionis, ut plenè probat Pignatellus *tom. 9. Consult. 139.* Clerici verò Concubinarij olim de Jure Canonico censebantur ipso Jure suspensi. *cap. Quæsitum. de Cohabit. Clericor. & Mulier.* & celebrando fiebant irregulares. Gloss. in *cap. Cum dilectus. de Accusat.* Sed nunc servandum est Concilium Trid. *sess. 25. cap. 14. de Reform.* ubi est sancitum, quod ab Episcopo moncantur, ut Concubinas dimittant: qui si post primam monitionem non paruerint, tertia parte fructuum beneficiorum, & Pensionum mulctentur; & si contumaces erunt etiam post secundam monitionem, fructus omnes amittant, & sint ab administratione beneficiorum suspensi. Quod si in emendati persistant, post tertiam monitionem priventur in perpetuum Beneficiis, ac Pensionibus. Si verò Concubinas dimittant, at earum consortium repetant, excommunicentur. Antonell. d. *libr. 6. cap. 29. num. 3.* Thesaur. de *Penis Eccles. part. 2. Verb. Concubinarus. cap. 1.* & Pignatell. d. *tom. 9. Consult. 139.* Ubi autem Clerici tenentes Concubinas non habuerint Beneficia, vel Pensiones, puniendi sunt carcere, & aliis pœnis ad arbitrium Episcopi, ut in Concil. Trid. d. *sess. 25. c. 14. de Ref.* & notat Pignatell. ubi supra; & mea Erotemata Ecclesiastica d. *cap. 68. à num. 9. & seqq.* ubi plura de hac materia, & præcipue quod in foro Conscientiæ Concubinarij non sunt absolvendi, nisi prius ejiciantur Concubinas; & ad eas ejectiones non revertantur sub quovis pretextu, non solum ad effugiendum periculum incontinentiæ; sed etiam ad scandalum evitandum.

Laicus, qui Stuprum commisit cum violentia, punitur pœna mortis, si sit completum. l. 1. §. fin. ff. de Extraord. Crimin. Gloss. in c. 2. Verb. *plectendus. de Adulter. & Stupr.* At si completum non sit, infligitur pœna extraordinaria arbitrio Judicis. Barbosa in *cap. 2. num. 6. de Adulter.* Et hæc de Jure Civili; At de Jure Canonico Stuprator tenetur Virginem stupratam vi, aut dolo in Uxorem ducere, vel dotare. *cap. 1. & 2. de Adult. & Stupr.* Navar. in *Manual. cap. 16. n. 16.* Si verò stuprum commissum sit à Clerico, punitur pœna depositionis, remanet infamis, & irregularis, tenetur dotare puellam, ac aliis pœnis

Doct. Clericali Tom. II. Lib. VIII.

corporalibus punitur arbitrio Judicis. Abb. in *cap. 1. & 3. de Adulter.* Farinac. de *Delictis Carnis. q. 147. n. 108.* & Diaz in *Praxi cap. 85. n. 2.*

Contra Raptores honestarum Mulierum, & eas per vim carnaliter cognoscentes infligitur de Jure Civili pœna mortis. Clarus in §. *Raptus.* Boherius de *Raptu Mulier. n. 7.* De Jure autem Canonico, iidem Raptores sunt ipso Jure excommunicati, tenentur raptam Mulierem dotare; & invalidum est eorum Matrimonium cum rapta, quamdiu ipsa in potestate Raptoris steterit; ex Concilio Trid. *sess. 24. de Matr. cap. 6.* Antonell. d. *libr. 6. c. 30. num. 7.* Quod si iidem Raptores sint Clerici privantur beneficiis, & usu Ordinum, remanent infames, & irregulares. Thesaur. de *Penis Eccles. part. 2. Verb. Raptus Mulieris. cap. 2.*

Incestuosi de Jure Civili privantur dignitate, & puniuntur ad arbitrium Judicis. Riccius in *Collect. part. 1. Decis. 151. & part. 5. Decis. 1869.* De Jure Canonico sunt infames. *cap. Consanguineorum. 3. q. 4. c. Infames. 6. q. 1.* Sunt excommunicandi. *cap. Incestuosi. 35. q. 8.* & privantur facultate contrahendi Matrimonium. *cap. In Leatum. & cap. seq. 34. quæst. 2.* Quod si de facto contrahant Nuptias incestuosas, idest in gradibus prohibitis, sunt ipso facto excommunicati. c. *Non debet. de Consanguin. & Affinit.* Clem. *Unica.* & ibi Gloss. eod. tit. Filii sunt illegitimi, nec parentibus succedunt. *cap. 1. 35. q. 7.* & Jus non habent Conjuges incestuosi petendi debitum, nam semper committunt peccatum. Si autem in hoc delictum Incestus incidant Clerici, vacant ipso Jure eorum beneficia, & ab Ordinibus deponuntur, remanent infames, ac Irregulares. Guid. Papa *decis. 239.* Farinac. *quæst. 149. à num. 1. & seqq. de Delict. Carn.*

Sacrilegium committens per copulam carnalem cum Moniali, si laicus est, pœna mortis est puniendus. Farinac. d. *q. 146. §. Sacrilegium.* Si verò Clericus, est omnino deponendus, & gravi pœna ad Arbitrium Episcopi castigandus; remanet infamis, & irregularis. Farinac. *ibid. num. 26.* Menoch. de *Arbitrar. Judic. lib. 2. casu 360. num. 58.* Qui verò copulam carnalem exercent in Loco sacro, pœna arbitraria tam Jure Civili, quam Jure Canonico puniuntur. Antonell. d. *libr. 6. cap. 36. n. 4.* Confessarii autem, qui in Sacramento Pœnitentiæ sollicitant Mulieres ad turpia, sunt Sacro Inquisitionis Officio denunciandi, & ibi graviter puniendi, ut probant mea Erotemata Ecclesiastica per *tot. cap. 72. ubi DD.*

Tandem committentes illicitas Conjunctiones contra naturam, de Jure Civili feriuntur pœna mortis. l. *Cum Vir nubit. C. Ad leg. Jul. de Adult.* & de consuetudine igne comburuntur, & eorum bona confiscantur. Clarus in §. *Sodomia. vers. Sed quæro.* Et eadem pœna plectuntur Jure Canonico. Quarant. in *Summ. Bullar. d. verb. Sodomia.* adeò ut si Clerici sint, degradentur, & tradantur Judici seculari morte puniendi, ut latè notant Criminalistæ agentes de delictis contra naturam; & novissimè Conciolus in *Resolution. criminali. d. Verb. Sodomia. resol. 1. 2. & 3.* Notant tamen Criminalistæ, quod delicta voluntaria pollutionis, vel molliciei, pœna extraordinaria puniuntur, quamvis & ipsa sint enormia, & contra naturam.

L 2

Ita

Ita Caball. in *Resol. Crimin. casu* 16. num. 6. ubi tales impudicos vocat *Mastrupatores*. Farinacius de *Delictis Carnis*. q. 148. n. 39. & Menoch. de *Arbitr. casu*. num. 47. In tremendo autem Dei iudicio severissime corripuntur, tum privatione aeternae Beatitudinis, quia teste Apostolo. 1. Cor. 6. 9. Neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores Regnum Dei possidebunt. tum celeri morte temporali, ut legitur de duobus Filiis Judae, maritis Thamar, quos Dominus juvenes Vita privavit eo quod rem detestabilem facerent, semen effundentes super terram. Genes. 38.

TIT. IX.

De Crimine Falsi.

Homoditatus est à Deo in hac vita thesauris tribus, videlicet Honore, ac bona fama; Bonistemporalibus; ac ipsa Vita; in Superiori titulo actum est de Delictis carnis, quae proximorum honorem, & bonam famam praedantur; in praesenti agendum est de Crimine Falsi, quod committunt illi, qui bona temporalia proximi sui sibi satagunt usurpare. Et pro expeditione Tituli videbimus:

1. Quid sit Falsitas?
2. Quoruplex?
3. Quot modis committatur Falsum in contractibus, & in iudicio?
4. Quibus poenis puniantur Falsarii de Jure Civili?
5. Quibus de Jure Canonico?
6. An detur Falsitas impunita?

Quò ad Primum. Falsitas est actus dolosus, veritatis mutanda gratia, ad alterum decipiendum factus. l. Nec exemplum. 20. C. Ad legem Cornel. de Falsis. Nicolius *Instit. Civil. lib. 4. tit. 18. num. 80.* Ex qua definitione colligitur, tria esse necessaria in falsitate, ut sit punibilis. Primum, quod commissus sit ex dolo, scienter, & ex prava voluntate; secus enim est, si committatur ex ignorantia, vel ex inadvertentia. Secundò, quod ipsa Falsitas noceat alicui: si enim ex ea nullum nocumentum resultaret, nulla inflingeretur poena. Et tertio, quod immutata sit Veritas; siquidem absque veritatis immutatione, falsum non intrat. DD. quos cumulat Anton. Conciolus in suis *Resolut. Criminal. Verb. Falsum. resol. 2. num. 1.*

Quò ad Secundum. Duplex est Falsitas; Una, quae committitur in contractibus, seu commerciis: & Alia, quae patrat in iudiciis; & de utraque in sequenti Quaesito.

Quò ad Tertium. In contractibus, & in commerciis Falsitas committitur, ut plurimum, in numerando, in ponderando, in mensurando; & rem vitiosam scienter tanquam rem bonam, & perfectam tradendo. In omnibus casibus, quidolosè Falsitatem committit, peccat mortaliter; & tenetur ad restitutionem; rescindendo scilicet proximum suum pro damno, quod ex tali fraude, & falsitate passus est, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 62. art. 6. & Rebellus de *Oblig. Just. part. 1. lib. 2. quast. 13.* In iudicio autem committit falsitatem, qui utitur scripturis falsis: vel in publicis Instrumentis, aut litteris Apostolicis, vel aliis authenticis Chartis aliquas litteras radit, vel mutat ad occultandum earum verum tenorem, & sensum Veritati contrarium indicandum. l. Majorem. C. de Falsis, cap. 1. & rot. tit. extr. de Crimin. Falsi. Item qui utitur falsis testibus in comprobanda sua intentione in iudicio:

ut latè docent Criminalistae; & novissimè Antonell. de *Regim. Milit. Eccles. lib. 6. cap. 26.* atque Nicolius *Instit. Civil. de lib. 4. tit. 18. a num. 80. & seqq.* ubi sub numer. 87. explicat plures modos, quibus Litterae Apostolicae dicuntur falsificari, non solum per rasuram; sed etiam per appositionem alterius canapis; chordulæ, vel plumbi, ut ibi per eum; & per Thesaur. de *Penis Ecclesiasticis. part. 2. Verb. Falsum. cap. 4.*

Quò ad Quartum. Cum crimen Falsi sit mixti Fori, siue committatur in re Ecclesiastica, siue in re profana, ut notant DD. in cap. Cum sit generale. de Foro compet. Poena falsi de Jure Civili in homine libero est deportatio, & bonorum publicatio; in Servo autem est ultimum supplicium. l. 1. §. Poena falsi. ff. ad Leg. Cornel. de falsis. Sed quia hodie tales poenae non sunt in usu; sunt illae infligendae, quae per statuta loci decernuntur; seu ad iudicis arbitrium, idest Fustigatio, seu condemnatio ad tiremes, attentata gravitate, vel levitate falsitatis. l. Saculari. §. Sunt quadam. ff. de Extraord. crimin. l. Hodie. ff. de Penis. Antonell. d. lib. 6. cap. 26. ubi num. 2. scribit, quod pars ipsa, falsitatem in causa committens, causam perdit. l. In fraudem. §. Quoties. ubi Glossa. Verb. cadat. ff. de Jure Fisci. & num. 8. subdit varias poenas, quibus plectuntur Testes falsum deponentes tum in causa criminali, tum in causa civili; ac etiam eos subornantes secundum gravitatem causae, prout DD. ibi per eum allegati.

Quò ad Quintum. De Jure Canonico, praeter supradictas poenas de Jure Civili statutas, Falsarii si sint Clerici deponuntur. cap. Ad Audientiam. De Crimin. falsi. cap. Ad falsarium. eod. tit. Glossa. in c. Cum non ab homine. Vers. postmodum. De Jure. Falsificantes verò Litteras Apostolicas incurruni in Excommunicationem Papae reservatam per Bullam in Cena Domini can. 6. Fautores verò, consulentes, aut mandantes falsificationem, ligantur excommunicatione contenta in d. c. Falsarium, de Crim. falsi; quae tamen non est Papae reservata, ut tradunt Theologi, ac Canonistae apud eundem Antonellum d. lib. 6. cap. 26. num. 2. & Thesaur. de *Pen. Eccles. de Verb. Falsum. c. 4.* ubi num. 4. innuit novam Constitutionem Innocentii Papae X. diei 8. Aprilis 1653. quae confirmat praedictas Censuras, & addit alias gravissimas poenas contra falsificantes Litteras Apostolicas tam datas sub plumbo, quam in forma Brevis sub Annulo Piscatoris. Tandem qui falsificant Litteras Ordinarium, aut Dimissorias, & cum eis promoventur ad Ordines, sunt ipso Jure suspensi; cumque de hoc crimine fuerint convicti, & condemnati, fiunt infames, ac irregulares. Thesaur. *ibid. c. 5. & in Verb. Ordo. cap. 16.*

Quò ad Sextum, & ultimum. Falsitas non puniuntur in duobus casibus. Primus est, quando non est dolosa, idest quando fuit commissæ ex ignorantia, vel inadvertentia, absque culpa. cap. Inter dilectos, de Excessibus Pralat. Glossa. in d. c. Ad falsarium, Verb. dixerunt. de Crim. falsi. ut si quis uteretur Scripturis apud suos majores reperiis, quae non continerent veritatem; & ipse crederet, eas esse veras; vel si quis expenderit monetam falsam, ab alio habitam tanquam bonam: adeo ut, deficiente dolo semper falsitas sit impunita, tam poena ordinaria, quam extraordinaria, Jul. Clar. in §. Falsum. num. 33. Falsina